LÄNSI-UUDENMAAN KÄRÄJÄOIKEUS
VÄSTRA NYLANDS TINGSRÄTT

Lausunto
7.3.2022

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asiat:

1) Hallituksen esitys eduskunnalle seksuaalirikoksia koskevaksi lainsäädännöksi (HE 13/2022 vp.)
2) Kansalaisaloite ”Suostumus2018” raiskauksen määritelmän muuttamisesta suostumusperustaiseksi (KAA 2/2019 vp.)
3) Lakialoite laiksi rikoslain 17 luvun muuttamisesta (LA 24/2020 vp.)
4) Lakialoite laiksi rikoslain 20 luvun 7 §:n muuttamisesta (LA 96/2020 vp.)

1. Yleistä lainsäädäntöhankkeista ja niiden tavoitteista

Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus pitää hallituksen esitykseen kirjattuja tavoitteita ja hallituksen esityksen mukaista uudistusta valtaosin kannatettavana. Vaikka ehdotetut säännökset vaikuttavat täyttävän laillisuusperiaatteen täsmällisyysvaatimuksen, niistä voidaan jäljempänä selostettavin tavoin esittää muutamia kriittisiä näkökohtia.

Useiden seksuaalirikosten tunnusmerkistön muuttuminen väkivalta- tai väkivaltauhkausperustaisesta tahdonvastaisuusperustaiseksi/suostumusperusteiseksi on periaatteellisesti hyvä kehitys. Uudistuksesta aiheutunee joitakin olennaisiakin muutoksia käytännön lainkäytölle, mutta pääosin ehdotetuilla uusilla säännöksillä ei ole merkittävää vaikutusta tuomioistuinkäsittelylle eivätkä ne vaaranna asianosaisten oikeusturvaa. Jo tällä

hetkellä raiskausrikoksissa keskeisimpänä näytön arvioinnin kysymyksenä on se, onko seksuaaliteko toteutettu vastoin toisen tahtoa, mistä osoituksena on usein seksuaaliteon suorittamisen mahdollistamiseksi tehty fyysinen pakottamistoimi, kuten kiinnipitäminen tms.

Tavoite seksuaalirikosten rangaistusten ankaroittamisesta useissa kohdin rangaistusasteikkojen vähimmäis- ja/tai enimmäisrangaistuksia korottamalla on tehokas keino. Samoin tunnusmerkistöjen sisältöjen muuttamisen siirtämällä aikaisemmasta lievemmästä tekomuodosta törkeän tekomuodon piiriin tiettyjä toimintamalleja voidaan arvioida ankaroittavan monilta osin tuomittavia rangaistuksia nykyiseen verrattuna. Useiden seksuaalirikosten ehdotetut rangaistusasteikot ovat erittäin laajoja, joten niissä pääosin jää välttämätöntä harkintavaltaa tuomioistuimelle ottaa huomioon moitittavuudeltaan hyvin erilaisia tilanteita. Tällaista liikkumavaraa tarvitaankin, koska tunnusmerkistöjen kattamat käyttäytymismallit ovat erittäin moninaiset. Moitittavimpia seksuaalirikoksia varten enimmäisrangaistusten tulee olla riittävän ankaria, mikä tavoite ehdotuksissa täyttyykin.

Varauksettomasti ei kuitenkaan voida suhtautua ehdotuksiin, joissa vähimmäisrangaistus rikoksesta on muuttunut sakosta vankeudeksi. Ehdotettu seksuaalisen toiminnan kriminalisoinnin ala on paikoin erittäin laaja, jolloin rangaistavan käyttäytymisen alaan sisältyy myös useita tyypillisesti hetkellisestä ajattelemattomuudesta sosiaalisessa median palvelussa tai muutoin tietoteknisellä välineellä ilman fyysistä kajoamista tehtyjä seksuaalirikoksia. Näissä tilanteissa vankeus vähimmäisrangaistuksena ja tuomitusta vankeusrangaistuksesta seuraava rikosrekisterimerkintä voivat aiheuttaa yksittäistapauksissa merkittäviä kielteisiä seurannaisvaikutuksia oman ammatinharjoittamisen tai toivotun ammatinvalinnan tms. pitkäaikaisena estymisenä. Rikosrekisteriotteelta ilmenevä rikosnimike voi antaa todellisuutta paljon paheksuttavamman kuvan syyksiluetusta menettelystä. Tuomioistuimella on hyvin rajoitetut mahdollisuudet poiketa säädetystä vähimmäisrangaistuksesta lievempään suuntaan, joten tuomioistuimella ei pääsääntöisesti tule olemaan mahdollisuuksia estää yksittäistapauksessa kohtuuttomilta vaikuttavia lopputulemia.

Hallituksen esityksen mukainen rikoslain 20 luvun seksuaalirikoslainsäädännön uudistus on sääntelykokonaisuutena monimutkaisempi verrattuna voimassa olevaan oikeuteen. Etenkin lasta koskevia säännökset ovat paikoin päällekkäiset ja tulevat mahdollisesti aiheuttamaan oikeuskäytännössä entistä enemmän vaihtoehtoisten ja toissijaisten syytteiden esittämistä, mikä on puolestaan omiaan pitkittämään ja vaikeuttamaan tuomioistuinkäsittelyjä ja lisäämään oikeudenkäyntikuluja.

2. Sukupuoliyhteyden määritelmä

Hallituksen esityksessä sukupuoliyhteys määritellään rikoslain 20 luvun 23 §:n 1 momentissa voimassa olevan oikeuden tavoin yhdyntänä mutta sen lisäksi voimassa olevaa oikeutta laajentaen myös ”toisen sukuelimen tai peräaukon kosketteluna sukuelimellä tai suulla”. Sukupuoliyhteyden määritelmä on keskeinen raiskauksen (1 §), törkeän raiskauksen (2 §), seksuaalisen hyväksikäytön (5 §), nuoreen kohdistuvasta seksuaaliteosta korvauksen tarjoamisen (9 §), parituksen (10 §), törkeän parituksen (11 §), lapsenraiskauksen (12 §), törkeän lapsenraiskauksen (13 §), lapsen seksuaalisen hyväksikäytön (16 §) ja lapsen houkuttelemisen seksuaalisiin tarkoituksiin (18 §) tunnusmerkistöissä, koska ne perustuvat kokonaan tai osittain sukupuoliyhteyteen. Lisäksi välillisesti sukupuoliyhteydellä määritellään niitä muita rikoslain 20 luvun rikosten tunnusmerkistöjä, joissa on kysymys muista seksuaaliteoista kuin sukupuoliyhteydestä.

Ehdotettuun sukupuoliyhteyden määritelmän laajentamiseen voidaan kohdistaa seuraavaa kritiikkiä.

Ensinnäkin sukupuoliyhteys on vakiintuneesti yleiskielessä mielletty yhdynnäksi eli toiminnaksi, jossa toisen kehoon tullaan tai otetaan sisälle. Legaalimääritelmiä lakiin säädettäessä tulisi välttää merkityssisältöjä, jotka selkeästi poikkeavat yleiskielen vastaavista. Mikäli tiettyjen tunnusmerkistöjen piiriin halutaan saattaa yhdyntöjen lisäksi muita seksuaalitekoja, tällaista kokonaisuutta ei olisi perusteltua määritelmäsäännöksessä nimittää sukupuoliyhteydeksi. Muutoksen ilmoitettuna tarkoituksena oleva tarve selkiyttää määritelmää ei nykymuodossaan tässä mielessä toteudu.

Toiseksi määritelmäsäännöstä koskevista hallituksen esityksen perusteluista (HE, s. 58 ja 134) ei ilmene, mikä sukupuolineutraalisuuteen tai muuhun syyhyn perustuva erityinen tarve on ollut sukupuoliyhteyden määritelmän laajentamisen taustalla. Oikeuskäytännössä tai päivittäisessä lainkäytössä ei ole tiettävästi tullut esille merkittäviä näyttö- tai tulkintaongelmia sen suhteen, milloin toiseen kehoon on seksuaalisesti tunkeuduttu ja milloin ei.

Kolmanneksi on epäselvää, millä perusteella suulla tai kielellä tapahtuvat häpyhuulten, klitoriksen tai peniksen ulkoiset koskettelut voidaan vakavuudeltaan rinnastaa yhdyntään eli suuhun, emättimeen tai peräaukkoon kohdistuvaan penetraatioon. Suojaamattomassa limakalvokontaktissa tautiriskin vaara lienee kaikissa edellä mainituissa seksuaaliteoissa suunnilleen samansuuruinen, mutta emätinyhdyntään liittyy lisäksi raskaudenriski, minkä lisäksi yhdyntöjä on aikaisemmin oikeus- ja rangaistuskäytännössä pidetty loukkaavuudeltaan selvästi muita seksuaalitekoja moitittavampina.

Neljänneksi on huomattava, että määritelmäsäännöksen laajennus vaikuttaa useissa rikostunnusmerkistöissä seuraamusta huomattavasti ankaroittavasti nykytilaan verrattuna. Ottamatta kantaa oikeaan rangaistustasoon mutta kiinnittäen huomiota ehdotuksesta seuraavaan vähimmäisrangaistustasoon ja siten tuomioistuimen vähäiseen liikkumavaraan rangaistuksen mittaamisessa ja rangaistuslajivalinnassa voidaan huomata, että esimerkiksi 16-17-vuotiaan poikalapsen penisvarren suuteleminen ilman tämän suostumusta olisi lähtökohtaisesti arvioitavissa törkeänä raiskauksena vähintään kahden vuoden (ehdottoman) vankeusrangaistuksen mittaiseksi ja 5-vuotiaan tyttölapsen ulkoisen häpyhuulen koskettelu suulla törkeänä lapsenraiskauksena vähintään neljän vuoden ehdottoman vankeusrangaistuksen mittaisena. Voidaan jo nyt esittää valistuneita arvioita siitä, että ehdotetun määritelmäsäännöksen jälkeisessä oikeuskäytännössä saatettaisiin kokea tarvetta tulkita määritelmäsäännöstä muiden kuin penetraatiotekojen osalta lieventävästi taikka antaa muille kuin penetraatioteoille rikoksen kokonaistörkeysarvostelussa törkeyttä vastaan puhuvaa merkitystä. Tällainenkaan kehityskulku, joka on omiaan lisäämään oikeuskäytännön epäyhtenäisyyttä, ei ole toivottava. Seksuaalirikosten rangaistusten ankaroittaminen tulisi tehdä muilla keinoilla kuin sukupuoliyhteyden määritelmäsäännöstä laajentamalla.

Toisaalta voidaan kiinnittää huomiota siihen, että sukupuoliyhteyden sisältävien rikosten mediaanirangaistukset voivat sukupuoliyhteyden määritelmäsäännöksen muuttamisella myös alentua tai niiden odotettua ankaroituminen jäädä vähäisemmäksi, vaikka kaikkinensa seksuaalirikosten rangaistukset ankaroituisivatkin. Törkeiden tekomuotojen piiriin nousee aikaisemmin perusmuotoisen rikoksen toimintamalleja, jotka ehdotettujen säännösten mukaan tullevat olemaan törkeiden rikosten vähiten moitittavia ilmenemismuotoja. Siltä osin kuin tuomioistuimet rangaistuksen mittaamisessaan kiinnittävät huomiota tilastotietoihin, viimeksi mainittu mahdollinen mediaanirangaistuksen alenemiskehitys voi

olla omiaan ohjaamaan sukupuoliyhteyteen perustuvien seksuaalirikosten rangaistuskäytäntöä kauttaaltaan hieman alhaisemmaksi.

3. Raiskaussäännöksen ym. perustuminen suostumuksen puuttumiseen

Hallituksen esityksen mukainen raiskauksen tunnusmerkistö muiden muassa edellyttää sukupuoliyhteyttä henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti. Tämän jälkeen hallituksen esityksen mukaisessa raiskaussäännöksessä mainitaan kolme tilannetta, jolloin osallistuminen sukupuoliyhteyteen ei ole vapaaehtoista: osallistumistahdonilmaisun puuttuminen, pakotetuksi tuleminen väkivallalla tai uhkauksella sekä tahdonmuodostus- tai tahdonilmaisemiskyvyn puuttuminen. Hallituksen esityksessä on omaksuttu ”kyllä tarkoittaa kyllä” -malli suostumusperusteisen raiskaussäännöksen sisällöksi. Myös kansalaisaloite perustuu tällaiselle ajatukselle. Siinä, missä hallituksen esityksessä puhutaan sukupuoliyhteyteen osallistumisesta muutoin kuin vapaaehtoisesti, kansalaisaloitteessa operoidaan ilman toisen suostumusta tapahtuvalla sukupuoliyhteydellä. Kummatkin käsitteet ovat ymmärrettäviä ja käyttökelpoisia.

Muutokset raiskausasian tuomioistuinkäsittelyssä

Nykyisellään ja mitä suuremmalla todennäköisyydellä jatkossakin suuri osa raiskaustapauksista tapahtuu neljän seinän sisällä ja suljettujen ovien takana niin, että tapahtumien ainoat silminnäkijät ovat asianosaiset itse. Raiskausrikoksissa teon tahdonvastaisuuden arviointi on jo nykyisellään haasteellista ja aikaa vievää. Tämä ei tule jatkossakaan helpottumaan. Niin sanotun passiivisen sukupuoliyhteyteen osallistujan ongelma tulee säilymään.

Hallituksen esityksen mukaisen raiskausasian tuomioistuinkäsittelyssä tullaan hankalimmissa tilanteissa siirtymään entistä enemmän pois rikosasian vastaajan fyysisten pakottamistoimien sekä asianomistajan fyysisten vastustamistoimien ja verbaalisten kieltojen tarkastelusta kohti sen arviointia, onko asianomistaja antanut muutoin suusanallisesti eli nonverbaalisti suostumuksensa sukupuoliyhteyteen (suostumusnäyttö) ja onko rikosasian vastaajan näytetty olleen tietoinen siitä, ettei asianomistaja ole näin vapaaehtoisesti ilmaissut osallistumistahtoaan sukupuoliyhteyteen (tahallisuusnäyttö). Rikosprosessissa tullaan siis ehkä enemmän tarkastelemaan tapahtumia näkökulmasta, jonka tueksi saattaa olla entistä vaikeampaa esittää ulkopuolista, objektiivisesti vahvistettavissa olevaa todistelua. Tämä tulee korostamaan syyllisyyskysymystä käsittelevän tuomioistuimen suorittaman arvioinnin huolellisuutta, edellyttämään entistä yksityiskohtaisempia perusteluja tuomioistuimelta ja todennäköisesti myös johtamaan osaltaan entistä useammin syytteen hylkäämiseen riittävän näytön puuttumisen vuoksi.

Asianosaisten kertomukset tapahtumasta tulevat entisestään korostumaan tuomioistuinkäsittelyssä. Asianosaisten oikeusturva tulee tällöin edellyttämään, että tällaisia rikosasioita päästään käsittelemään mahdollisimman pian ja nykytilannetta nopeammin. Viimeksi mainittu vuorostaan edellyttäisi riittäviä taloudellisia resursseja poliisille, syyttäjälaitokselle ja tuomioistuinlaitokselle, jotta rikosprosessiketjussa voitaisiin käsittelyn sujuvuuden kannalta preferoida tällaisia seksuaalirikosasioita, jotka kaikki asian osapuolet tyypillisesti kokevat suurta ahdistusta ja stressiä aiheuttaviksi. Hallituksen esityksessä ei ole kiinnitetty tähän lainkaan huomiota, vaan ainoastaan huomioitu uudistuksen taloudellisina vaikutuksina lainsäädännön itsessään synnyttämien uusien rikosasioiden käsittelyjen lukumäärät ja niiden vaatimat henkilöstöresurssit. On huomattava, että tuomioistuinlaitoksen resurssivaje ovat jo entuudestaan suuri ja krooninen.

Raiskaussäännöksen kirjoitustapa

Hallituksen esityksessä (s. 98) lausutaan raiskausrikossäännöksestä, että tällaisesta ”[sukupuoliyhteyteen osallistumista tarkoittavasta] ilmaisusta riippumattakin osallistumista ei olisi pidettävä vapaaehtoisena momentin 2-3 kohdassa tarkoitetuissa tapauksissa”. Toisin sanoen, ehdotetun rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin 1 kohdassa säännellään tilanteita, joissa osapuolen tahtoa ei ole lainkaan ilmaistu, ja saman säännöksen 2-3 kohdissa säännellään tilanteita, joissa osapuolen tahto on saatettu ilmaista, mutta sitä ei ole tehty vapaaehtoisesti. Näin ollen säännöksen 2 momentti voitaisiin suoraan kirjoittaa selkeämpään tai johdonmukaisempaan muotoon esimerkiksi seuraavasti:

2. mom: Henkilön osallistumista sukupuoliyhteyteen ei ole pidettävä vapaaehtoisena, jos hän ei ole sanallisesti, käytöksellään tai muulla tavalla ilmaissut osallistuvansa siihen vapaaehtoisesti.

3. mom: *Vaikka henkilö olisikin 2 momentissa kuvatulla tavalla ilmaissut osallistuvansa sukupuoliyhteyteen, osallistumista ei ole pidettävä vapaaehtoisena,* jos hänet on pakotettu sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkauksella *taikka* jos hän ei ole voinut *aidosti* muodostaa tai ilmaista tahtoaan tiedottomuutensa, sairautensa, vammaisuutensa, pelkotilansa, voimakkaan päihtymistilansa, heikentyneen tajunnantilansa, tilanteen äkillisyyden, erityisen valta-aseman vakavan väärinkäytön tai muun näihin rinnastettavan syyn vuoksi.

Mikäli säännöstä muutettaisiin kyseiseen muotoon, sama muutos tulisi tehdä myös ehdotettuun rikoslain 20 luvun 3 §:n 2 momentin seksuaalisen kajoamisen säännökseen.

Tahallisuus ja tuottamus

Kansalaisaloitteessa (KAA 2/2019 vp.) ehdotetaan yhdenlaista tuottamusvastuuta raiskauksessa – ”joka suhtautuen törkeän piittaamattomasti toisen henkilön suostumuksen puutteeseen”. Näiltä osin ja muutoinkin koskien lapsen iän tuottamusvastuuta, raiskausrikokset on syytä perustaa tahallisuuteen tuottamuksen sijaan. Hallituksen esityksessä (s. 74-78) esitetyt perustelut ovat relevantit ja vakuuttavat.

4. Lapsikohde ankaroittamisperusteena törkeässä lapsenraiskauksessa ja törkeässä seksuaalisessa kajoamisessa lapseen

Hallituksen esityksessä ehdotetuissa rikoslain 20 luvun 13 ja 15 §:n säännöksissä törkeästä lapsen raiskauksesta ja törkeästä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen on yhtenä erityisenä ankaroittamisperusteena mainittu se, että ”kohteena on lapsi, jolle rikos lapsen iän tai kehitystason vuoksi on omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa”. Vastaavanlainen ankaroittamisperuste sisältyy jo nykyiseen törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön säännökseen (RL 20:7,2a).

Hallituksen esityksessä (s. 124-125) lausutaan perusteluina näiltä osin, että ”ankaroittamisperuste liittyy siihen, että lapsenraiskauksen kohteeksi joutuneelle lapselle aiheutuu teosta yleensä niin ruumiillisesti kuin henkisestikin sitä suurempi vahinko, mitä nuorempi ja kehittymättömämpi hän on. Vahingollisuuteen voivat vaikuttaa myös teon tyyppi, olosuhteet ja tekijän ikä. Säännös onkin kirjoitettu tapauskohtaista harkintaa edellyttävään muotoon. Useita vuosia 16 vuotta nuoremmalle lapselle sukupuoliyhteys ja useimmat seksuaaliset teot ovat yleensä omiaan aiheuttamaan sellaista vahinkoa, johon pykälässä viitataan. Lapsen kehitystason vuoksi joissakin tapauksissa myös vanhempaan

lapseen kohdistuva lapsenraiskaus voi olla omiaan aiheuttamaan yhtä suurta vahinkoa lapselle.”

Kuten hallituksen esityksen omistakin perusteluista havaitaan, lapsen kaikenlainen ikä voi olla peruste katsoa teko törkeäksi. Tämä tarkoittaa, että lapsen ikä on huono erotteluperuste perustekomuodon ja törkeän tekomuodon välillä. Iältään nuorimmat lapset ovat suojattomampia ja puolustuskyvyttömimpiä seksuaaliteon edessä ja siten ansaitsevat osakseen oikeusjärjestykseltä suurempaa suojelua esimerkiksi törkeän rikoksen kriminalisoinnilla. Toisaalta tällaiset hyvin nuoret – toisin kuin lähempänä 16 vuoden suojaikärajaa olevat – lapset eivät tekohetkellä tai pian sen jälkeen useinkaan ymmärrä itseensä kohdistuneen oikeudenloukkauksen todellista luonnetta tai menettelyn oikeudenvastaisuutta, jolloin teolla ei siten ole tyypillisesti ainakaan välittömiä erityisiä vahinkoseurauksia tällaiselle lapselle. Nuorimmatkin lapset voivat kuitenkin tutkimustiedon valossa kokea myöhemmin puberteetti-iässä tai aikuisiällä varhaislapsuuden seksuaalirikostapahtumat siten, että niistä aiheutuu erityistä vahinkoa.

Asiassa tulisi harkita, josko edellä mainituissa säännöksissä tulisi avoimen kriteerin sijasta lausua tietystä iästä ja sitä vastaavasta lapsen kehitystasosta, jolloin ankaroittamisperuste täyttyisi. Tällöin ankaroittamisperusteella olisi selkeä sisältönsä. Lapsen kehityspsykologisen tiedon perusteella ikäraja voisi olla rajattavissa esimerkiksi alakouluikäisiin (alle 12-vuotias) ja tätä nuorempiin lapsiin. Samaa ikärajaa voitaisiin soveltaa ja mahdollisesti se myös nimenomaisesti mainita törkeässä lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittämisessä (RL 20:20.1,1), jolloin ehdotuksen mukaisen ankaroittamisperusteen ”lapsi on erityisen nuori” sijasta säädettäisiin törkeän teon edellytyksenä, että ”lapsi on alle 12-vuotias”.

5. Rangaistusasteikot

Vähimmäisrangaistustaso

Hallituksen esityksessä ehdotetussa rikoslain 20 luvun 3 §:n säännöksessä seksuaalisesta kajoamisesta, rikoslain 20 luvun 5 §:ssä seksuaalisesta hyväksikäytöstä, rikoslain 20 luvun 14 §:ssä seksuaalisesta kajoamisesta lapseen, rikoslain 20 luvun 16 §:ssä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja rikoslain 20 luvun 20 §:n törkeästä lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittämisestä säädetään rangaistukseksi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Näistä entisestään vain lapsen seksuaalisesta hyväksikäytön rangaistusasteikosta oli säädetty nykyisin voimassa olevassa laissa vastaavanlaisesti.

Kuten jo edellä on tuotu esiin, pelkän vankeusuhan sisältävät rangaistusasteikot voidaan kokea tietyissä tilanteissa joustamattomuutensa vuoksi ongelmallisiksi. Tunnusmerkistöt saattavat pitää sisällään tekomuotoja, joista ensikertalaisen, mahdollisesti melko nuoren rikoksentekijän rankaiseminen vankeudella hetkellisestä ajattelemattomuudesta tehdystä muusta kuin fyysistä koskettamista tarkoittavasta teosta voi vaikuttaa kohtuuttomalta.

Esimerkiksi yksittäisen seksuaalipitoisen tarinan kertominen tai yksittäisen seksuaalisen viestin välittäminen alle 16-vuotiaalle voidaan syyksilukea seksuaalisena kajoamisen lapseen (HE, s. 126), jolloin siitä tulee tuomittavaksi vähintään neljä kuukautta vankeutta. Nykyisen sosiaalisen median ja sähköisen viestinnän aikakautena tällaisia tapauksia esiintyy enenevästi ja osa sosiaalisen median palveluista jopa raportoi niistä säännönmukaisesti poliisille. Samoin esimerkiksi jonkin sosiaalisen median palvelun kautta pyytämättä saadun 1-7-vuotiasta lasta seksuaalisesti esittävän kuvatallenteen edelleen välittäminen johtaisi säännönmukaisesti tuomioon törkeästä levittämisrikoksesta (RL 20:20) ja siten vähintään neljän kuukauden vankeusrangaistukseen. Osa 15-18-vuotiaista nuorista ja tätä vanhemmistakin aikuisista

saattaa välittää kaikenlaisia viestejä edelleen enemmälti ajattelematta sitä, mihin rikokseen he näin syyllistyvät. Edelleen seksuaaliseksi kajoamiseksi (RL 20:3) voitaisiin esimerkiksi katsoa aikuisen sukuelinten valokuvaaminen (HE, s. 109), jolloin tekijä tulisi tuomita vähintään neljäksi kuukaudeksi vankeuteen. Tällöinkin vankeustuomio on vain yhden kännykkäkameranapsauksen päässä.

Asiassa tulisi harkita, olisiko edellä mainituilta osin tai edes joltain osin syytä säätää menettelyt rangaistaviksi vähintään sakolla tai enintään neljän vuoden vankeudella.

Lakialoitteessa (LA 24/2020 vp.) on esitetty, että säädettäisiin uusi kriminalisointi törkeästä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä kuvaavan materiaalin hallussapidosta (RL 20:19a) ja että sen vähimmäisrangaistukseksi tulisi säätää yksi vuosi vankeutta. Vähimmäisrangaistusta voidaan pitää liiallisena verrattuna muiden seksuaalirikosten tunnusmerkistöjen rangaistusasteikkoihin. Sen lisäksi, että on syytä viitata edellä lausuttuun vankeusuhkaisten vähimmäisrangaistusten haittapuolista, ja siihen, että yksittäisenkin erityisen nuorta lasta kuvaavaan tallenteen hallussapito voi täyttää tunnusmerkistön, on syytä myös huomioida, ettei hallussapitorikoksesta tulisi säännönmukaisesti säätää ainakaan ankarampaa rangaistusta kuin vastaavan materiaalin levittämisrikoksesta (HE, RL 20:20). Samoin voidaan todeta seksuaalisen kuvan luvattomasta levittämisestä (HE, RL 20:7) suhteessa lasta seksuaalisesta esittävän kuvan levittämisestä (HE, RL 20:19), jos hyväksytään, että lasta koskevat oikeushyvät yleisesti ottaen edellyttävät suurempaa oikeussuojaa kuin aikuisen vastaavat.

Siinä tapauksessa, ettei lapseen kohdistuvia seksuaalirikossäännöksiä ja erityisesti törkeää seksuaalista kajoamista lapseen (HE, RL 20:15) säädettäisi hallituksen esityksen mukaisesti, lakialoitteessa (LA 96/2020 vp.) ehdotettu törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistuksen korottaminen yhdestä vuodesta kahteen vuoteen olisi sinänsä sopusoinnussa yleistavoitteiden kanssa. Tällainen muutos aiheuttaisi käytännössä sen, että kaikki rikoksesta tuomittavat vankeusrangaistukset olisivat säännönmukaisesti ehdottomia.

Rangaistustasosta muutoin

Hallituksen esityksessä sekä lakialoitteissa on esitetty muutoin erinäisten rikosten rangaistusasteikkoja enimmäisrangaistuksenkin osalta ankaroitettavaksi. Kysymys on näiltä osin pitkälti kriminaalipoliittinen, mistä syystä tuomioistuimella ei ole siihen enemmälti lausuttavaa.

6. Muut näkökohdat

Hallituksen esityksen ehdotetut säännökset jakautuvat toisaalta aikuisiin ja 16-17-vuotiaisiin nuoriin kohdistuviin (erit. 1-7 §:t) sekä toisaalta alle 16-vuotiaisiin lapsiin kohdistuviin (erit. 12-23 §:t). Milloin alle 16-vuotiasta lasta suojelee oma erityiskriminalisointinsa, hallituksen esityksen mukaan sitä sovelletaan ja vastaava yleissäännös syrjäytyy. Näin ollen olisi johdonmukaista niissä 1-7 §:n säännöksissä, joissa nyt viitataan ”kohteena olevaan kahdeksaatoista vuotta nuorempaan lapseen”, korvata kyseinen kohta tarkemmalla määritteellä ”kohteena olevaan 16-17-vuotiaaseen lapseen”. Tämä osaltaan edistäisi säännösten välisten suhteiden hahmottamista lain sanamuodon perusteella ja tekisi siten sääntelystä selkeämpää.

Hallituksen esityksen mukaista rikoslain 20 luvun 6 §:n säännöstä seksuaalisesta ahdistelusta voisi kirjoitustavaltaan yksinkertaistaa poistamalla sen kohdasta 2 asiayhteytensä vuoksi huonosti soveltuvat ja itsestäänselvät määreet: ”Joka 1) koskettelemalla tai 2) ~~koskettelemalla~~

~~voimakkuutensa tai toistuvuutensa vuoksi vakavuudeltaan~~ *siihen* rinnastettavalla tavalla sanallisesti, lähettämällä tai esittämällä viestin tai kuvan, ottamalla kuvan tai itseään paljastamalla, taikka muulla vastaavalla tavalla tekee toiselle seksuaalisen teon, joka on omiaan loukkaamaan tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta, on tuomittava, jollei teosta muualla tässä luvussa säädetä rangaistusta, seksuaalisesta ahdistelusta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.”

7. Lausunnon valmistelu

Lausunnon on käräjäoikeudessa valmistellut käräjätuomari, mediatuomari ja seksuaalirikosasioiden vastuutuomari Teemu Vanhanen.

Ilkka Lahtinen
Laamanni
Länsi-Uudenmaan käräjäoikeus